

ROMÁN

KIOKAN

OLDŘIŠKA CIPROVÁ

KATEŘINA Z PODĚBRAD

ZKOUŠKA LÁSKY

edice
KLOKAN

Copyright © 2022, Oldřiška Ciprová
Copyright © ALPRESS, s. r. o.

Všechna práva vyhrazena.
Žádnou část knihy není dovoleno užít
nebo jakýmkoli způsobem reprodukovat bez písemného
souhlasu držitele práv, s výjimkou krátkých citací
nebo odkazů, které tvoří součást kritického hodnocení.

Copyright © 2022, Oldřiška Ciprová
Redakční úprava Anetta Nová
Grafická úprava obálky Tomáš Řízek
Vydalo nakladatelství Alpress, s. r. o., Frýdek-Místek,
v edici Klokan, 2022
shop@alpress.cz
Vydání první

ISBN 978-80-7633-774-9

DÍL PRVNÍ

PAN SPRÁVCE
JIŘÍK

1. KAPITOLA

listopad 1449

DVA NOVÉ ŽIVOTY

Dům U pelikána na rohu Jilské uličky, jindy plný ruchu, byl tichý, ulice před ním pokrytá slámou, aby do domu nedolehl ani hluk projíždějících povozů.

Paní Kunhuta ze Šternberka, manželka zemského správce Jiříka z Poděbrad, pracovala k porodu.

Čas plynul, den vystřídala noc a zase znovu. Už uběhly dva dny a paní trpěla, sténala, zmítala se v křečích.

Život se rodí v bolestech a v krvi, ale tentokrát ani bolest nepomohla.

Děvečky se už dva dny nehádaly, nezpívaly, pacholci ve stájích nehvzdali, dole v kuchyni kuchařka postavila vzhůru nohama koště proti zlým duchům a ženská čeleď v domě se modlitbou snažila pomoci k šťastnému porodu.

Čas utíkal, rodiče ubývalo sil.

Ležela v ložnici v patře, na posteli s nebesy. Záclony lože byly odtažené ke sloupkům a všude v místnosti stály nádoby s vodou horkou a s vodou studenou, lahvičky s posilujícími lektvary, na stole se vršily bílé plátěné pleny a nad vším zněly příkazy porodní báby:

„Tlač paní, tlač!“

A odpovídalo sténání: „Už nemohu...“

Do domu přišla porodní bába v bílé naškrobené zástěře, a teď ji měla plnou krvavých skvrn, stejně jako služebné, které jí byly k ruce, Malá Zuzana a Kunhutina komorná Marta. Staraly se o trpící paní a samy už měly kalné oči.

„Podejte mi zas teplé obklady,“ přikázala bába, „tak teplé, jak jen paní snese.“

Obložila břicho paní Kunhuty teplými plenami, aby se svaly uvolnily.

„A Marto, dej mi výluh z kozlíku, paní se musí napít, aby posílila srdce.“

Kunhuta se napila a její velké oči jako by prosily o smilování. Stočila pohled k modrému baldachýnu nad ložem. Připomínal nebesa, kam míří.

„Opravdu už nemám sílu,“ vydechla.

„Za chvílku se ti uleví, paní, už za chvílunku, a všechno dobře dopadne.“

Porodní bába odhrnula obklady a začala Kunhutě masírovat břicho.

Do ložnice tiše vešla stará žena oblečená v černém. Opírala se o hůl, u pasu jí visel růženec.

Služebné ji v první chvíli nezpозorovaly a teď se snažily ji nevnímat. Stejně jako už dva uplynulé dny, kdy přicházela, odcházela, zase se vracela – a mlčky čekala.

Tchyně nešťastné rodičky, matka pana správce Jiříka, Anna Vartenberská.

„A teď zase zatlač, paní,“ nařídila bába.

„Trápím se už tak dlouho...“

„Já vím. Přesto tlač... Musíš!“ mumlala bába a přitom myslela na to, jak je paní bledá a kolik už ztratila krve. Ale ani jedinkrát neomdlela, a to je dobré znamení.

Paní Kunhuta lapla po dechu a zatlačila. Ložnicí se ozval její bolestný výkřik:

„Roztrhne mě to! Zemřu!“

„Ne, neboj se. Tohle si myslí všechny.“

Bába se třením břišních svalů snažila pomoci plodu. Už si musejí pospíšet, už si opravdu musejí pospíšet. Pořád je naděje...

„Zase tlač! A křič... Křič – já, matka šesti dětí, chci porodit sedmé, a žít pro ně!“

„Já... matka...“ zasípala Kunhuta.

„A je tady! Je na světě!“ vykřikla bába. „Konečně! Dobrý Bože, děkujeme ti!“ Bába obratně zachytila hlavičku novorozeněte.

„Holčička... Vidiš, paní, všechno už máš za sebou. Teď už ti bude dobře.“

Táhla ven hlavičku a potom tělíčko dětátka a přitom prohodila přes rameno:

„Dej vědět pánovi, Marto. A ty, Zuzano, podej paní chladnou vodu, aby se napila.“

Rodička zasténala.

„Ne, Marto, počkej!“ zvolala bába. „Dobrý Bože... ještě jedno děcko! A zase holčička.“

Blíž k loži rodičky dvěma rychlými kroky přistoupila žena v černém.

„Ta musí zemřít. Druhá nesmí zůstat naživu,“ splynulo jí skřípavě ze rtů.

Porodní bába sebou šklubla.

„Paní Anno!“

„Jak jsem řekla.“

V ložnici se rozhostilo užaslé, bezdeché ticho.

2. KAPITOLA

listopad 1449

BEZMOC MOCNÉHO MUŽE

Zemský správce pan Jiřík seděl v úzkém pokojíku, kam se vstupovalo rovnou z mázhausu – místnosti se říkalo kancelář – a sčítal dlouhé sloupce čísel. Na dnešek si nedomluvil žádná jednání, aby zůstal nablízku manželce Kunhutě, a rozhodl se kontrolovat účty, které mu donesl písař od pražského purkmistra, ale každou chvíli si opřel hlavu o dlaň, odvrátil se od cifer a zíral do prázdna.

Nedokázal se soustředit.

Před chvílí opět nahlédl do ložnice,

Proč... proč tolik utrpení na loži, kde já jsem poznal je-nom hry lásky? uvažoval roztrpčeně. Z objetí a rozkoše je najednou pouze nářek a krev, spousta krve jako na bojišti. A trvá to už druhý den.

Jiříkovy oči bloudily po místnosti. Ulpěl pohledem na přesýpacích hodinách. Kolikrát je už obrátil?

Čas... Kolikrát už hodiny obrátil v posledních letech, ale nikdy za takových okolností.

Zase sečetl pár čísel, poznamenal si mezisoučet a chvílku počítal dál.

Náhle odsunul pergameny s ciframi a psací brk zastrčil do onyxového kalamáře.

Snad je dnešek vhodný k jinému účtování, než jsou výkazy od purkmistra.

Ušel dlouhou pouť.

Myšlenky pana Jiříka z Poděbrad, který spravoval české království za mladičkého krále Ladislava Pohrobka, se zatloualy daleko do minulosti – – –

Dětství.

Služebnictvo si o něm šeptalo, že je parchant – nebo snopek, došek – tak se říkalo dětem narozeným z nemanželského lože.

Jeho otec, Viktorín z Kunštátu a Poděbrad, si vzal matku Annu z Vartenberka až po narození syna, i když navzdory nemanželskému původu byl Jiříkovým kmotrem Jan Žižka z Trocnova.

Viktorín měl k vojevůdci blízko, byl významným velitelem husitských vojsk a jedním z těch, které umírající Žižka pověřil vykonáním své poslední vůle. Mladý Viktorín se účastnil mnoha bojů, osudnou se mu stala bitva u Ústí nad Labem v roce 1426.

Tehdy přijel domů do Poděbrad smrtelně raněný... a šestiletý Jiřík přihlížel, jak se společně s otcovým životem vytrácí světlo z matčiných očí.

Otec svým zraněním nakonec podlehl na Nový rok 1427 – ve třiatdvaceti letech.

A matka... Snad proto, že byla tak mladá a že prožila hodně hrůzy předtím, než si ji Viktorín vzal za manželku – otěhotněla ve čtrnácti a otci bylo sedmnáct – se tak trochu pomátla na myslí.

Úplně se uzavřela do sebe. Přestala mluvit. Obrátila se k Bohu a jenom jemu věnovala svou lásku, na lidi, včetně svého Jiříka, zanevřela. A když už někdy promluvila, přepadaly ji zlé záchvaty zloby.

Naštěstí Jiřík měl rozumné příbuzné. Jeho výchovy se ujali strýcové, nejdřív pan Boček; po jeho smrti odjel Jiřík na Moravu, do kraje svých předků, a jeho poručníkem se stal vzdálený strýc Herolt z Kunštátu.

Na Kunštátském hradě strávil Jiřík sedm let a strýci Heroltovi vděčil za hodně. Pan Herolt ho také přivedl na bojiště u Lipan – tenkrát bylo Jiříkovi čtrnáct.

V sedmnácti usedl do lavice zemského soudu v roli kmeta. Přišlo mu to trochu směšné, i když věděl, že právo kmeta nesouvisí s věkem, bylo dědičné, a v Jiříkově případě plynulo z faktu, že se stal svrchovaným pánem Poděbrad, Litic, Kunštátu, Boskovic a dalších zboží.

Byl ctižádostivý, a tak se brzy octl ve víru vysoké politiky... Roku 1441 se stal spoluhejtmanem landfrídu na Mladoboleslavsku, roku 1444, ve čtyřiaadvaceti letech, hlavou spojených kališnických landfrídů ve východních Čechách. Roku 1448 potom jeho vojsko skoro bez boje obsadilo Prahu – baštu katolíků.

I Praha je teď v rukou kališníků.

A on je prvním mužem v Čechách.

Za mladičkého krále Ladislava se stará o zemi, a dělá to, jak nejlíp umí... Donutil šlechtu i města, aby vrátily králi velkou část jeho pozemků a hradů – zboží rozkradené v uplynulých divokých letech.

Chce, aby lidé žili společně a přitom v různosti, snaží se udržet náboženskou toleranci

I když někdy musel použít násilí, zvolna uvádí do království pokoj. Dává zemi do pořádku a Čechy s Moravou po časech zmatků vzkvétají.

Proč žena, kterou má tolik rád, která ho věrně doprovázela posledních sedm roků a porodila mu šest dětí – a porody odbývala snadno – teď najednou tolik trpí?

Je mocný muž, a přece v téhle chvíli bezmocný.

Kunhutiny bolestné výkřiky stále pronikaly i silnými zdmi domu, a pak zas zmlkly.

A jakmile se rozhostilo ticho, panu Jiříkovi se zdálo ještě zlověstnější.

3. KAPITOLA

listopad 1449

DRUHÁ JE PROKLETÁ

Porodní bába už zavázala pupeční šňůru; začala rodičku omývat a potom ji zabalila do chladivých obkladů. Pořád stála zády k Anně z Vartenberka.

Matky pana Jiříka je lepší si nevšímat. Když už zamlklá stará paní promluví, obvykle není o co stát, protože většínou řeční z cesty.

Jako dnes, při porodu. Ať si to s ní vyřídí pan Jiřík. Porodní bába jenom doufala, že vyčerpaná paní Kunhuta tchyni neslyšela.

Komorná Marta vrhla po stařeně v černém nevraživý pohled a vyběhla z ložnice.

Tohle panu správci poví. Troufne si!

Stará paní je jako vrána. Nikdo ji nemá rád, tak jako zlověstně krákající vrány. Ani pan správce ne, to se pozná, ale on ví, co se sluší a patří. Je trpělivý a nedává nic najevo, matce projevuje povinnou úctu.

Malá Zuzana právě narozená dvojčata pečlivě omyla teplou vodou, potom je zabalila do plen z opraného lněného plátna.

První bílý uzlíček převázala červenou pentlí; povijan už měla dávno připravený, protože červená barva chrání novorozeně před určnutím.

Položila holčičku do kolébky.

A tentokrát povijanová stužka také označí, která holčička přišla na svět jako první, přemítala Malá Zuzana. Ale jak s tou druhou? Taky potřebuje ochranu, zvlášť když stará paní tak vyváděla.

Ale pokud dá stejnou pentli i druhému děcku, co když si je později spletou? Pana správce určitě bude zajímat, která dcera je prvorozená.

Když se Malá Zuzana chystala položit do kolébky druhé nemluvně, stará žena se zase ozvala:

„Tahle musí zemřít!“ A chytla Malou Zuzanu za loket, jako by jí dítě chtěla vytrhnout

Vtom se na prahu objevil pan Jiřík.

„Snad už ses úplně pomátla na rozumu, matko?“ zašeptal. Sotva popadal dech, proto šeptal, ale taky nechtěl, aby rozhovor slyšela manželka.

Dosupěl k matce a vzal ji za ruku.

„Mlč, mlč... jsi rozčilená, matko! Proč říkáš takové strašné věci?“

Stařena synovou buclatou ruku setřásla, rozhlédla se ložnicí a zvolala:

„Proč?“ Šlehla po synovi pohledem. „Tak poslouchej... Dvojčata mají jenom jednu duši. A protože všechno dobré z jejich jediné duše patří prvorozenému dvojčeti, musíš se druhého zbavit. Ta první přinese tvému rodu požehnání a bude ti útěchou ve stáří, ale ta druhá...“

Stařena ukázala pařátkovitým prstem na nemluvně, které Malá Zuzana stále držela v náručí a tiskla k sobě, jako by je chtěla ochránit.

„Ta druhá je prokletá,“ dodala Anna Vartenberská.

Jiřík konečně pořádně popadl dech.

„Nesmysl, matko.“ Vzal ji pod paži. „A pojď, musíš od-
tud odejít.“

V očích staré ženy se mihl fanatický plamínek. Vzala rů-
ženec visící u pasu a mávala jím synovi zuřivě před obliče-
jem, jako by třímala meč.

Jiřík o krok ustoupil, hryzl si rty i knír. Stařena znovu
mávla růžencem a prohlásila:

„Jestli ty na to nemáš žaludek, postarám se o to sama!“

„Proboha, matko, už dost!“

Na její výstupy si Jiřík zvykl, i když ho trýznily, ale ještě
nikdy neřekla nic tak odporného.

„A co se týče toho druhého novorozeného neviňátka,
vždyť je to krásná holčička!“

„Krásná?“ vyjela Anna Vartenberská. „Myslíš, že je dá-
bel krásný?“

Jiřík uchopil její paži pevně jako do svěráku. „A teď už
opravdu půjdeme.“

Anna se kupodivu nechala vyvést na chodbu, ale celou
dobu se jí z úst řinuly nadávky.

„Ty moje neštěstí...! Ty moje prokletí...! Tlustý parchant
s krátkýma rukama a nohama, s křivou tváří, jak sis roz-
bil svůj velký nos...! Jsi celý neforemný a kolébáš se jako
kachna... Tvoje nehezkost je nejspíš boží trest za moje je-
diné provinění...“

Jiřík zrudl, kabonil se, ale už mlčel. Nemělo smysl něco
namítat nebo odpovídat. Matka si musí říct svoje, dokud
ze sebe nedostane zlobu, která se v ní střádá z černého pra-
mene duše a čas od času vybuchne.

A ať už říká cokoli, nejspíš to znamená, že dávno zesnu-
lého manžela Viktorína velmi milovala a dodnes ho opla-
kává tímto podivným způsobem.

Jiřík se už smířil s tím, že on sám, její syn, je pro zblou-
dilou mysl jakýmsi prokletím.

Anna z Vartenberka zničehonic nechala láteření. Ticho vytrhlo Jiříka z myšlenek.

Takhle to chodilo. Vztekle soptila, ale najednou vyčerpaně zmlkla.

Vyspí se a načas zase bude klid... Což znamená, že se bude mračit, modlit, ale zlá slova všemožných výčitek pošeptá snad jenom Bohu.

4. KAPITOLA

listopad 1449

ČERVENÝ POVIJAN

Jiřík se zvolna vracel do ložnice. Už to tam vypadalo jinak, ženy mezitím uklidily. Zmizely nádoby s vodou, nikde už ani jediná stopa po krvi. Na dlážděné podlaze ležely větve chvojí, ve vzduchu se vznášela vůně pryskyřice.

Jiřík pomalu, po špičkách, došel k loži.

Kunhuta ležela bezvládně, se zavřenýma očima, bělejší než plátno. Vosková víčka měla protkaná modrými žilkami, nos špičatý, pod očima hluboké fialové kruhy. Její dech se dal sotva postřehnout.

Jiříkovi se sevřelo srdce.

Náhle se vosková víčka zachvěla, rodička nepatrně pohnula rukou.

„Jiříku, prosím,“ ozvala se hlasem jen o málo silnějším než povzdech.

I když to nebylo mnoho, jen tak tak přitlumil radostný výkřik a naklonil se nad manželkou.

„Jak se cítíš, má paní?“

Chvíli mlčela a potom řekla jenom:

„Všechno jsem slyšela.“

Jiřík hned pochopil, o čem mluví.

„Odpust, mrzí mě, že jsem matku neodvedl dřív. Ani jsem nevěděl, že je tady.“

„Chodila za mnou dva dny. Vždycky se přikradla a mlčky přihlížela, jak se trápím. Doufala jsem, že se za mě v duchu modlí, ale dnes...“

Jiřík zlehka položil prst na bledé vyprahlé rty. „Pst... už bude dobře.“

„Vid, že té druhé neublíží. Prosím... prosím tě, nedovol, aby to udělala. Slib mi to!“

Kunhutiny oči se zalily slzami; slaný potůček dojemně stékal po bledé unavené tváři a ztrácel se kdesi na polštáři mezi plavými vlasy.

Je krásná, napadlo Jiřího. I nyní, po těžkém porodu, ztrápená a vyčerpaná, je pořád krásná.

„Klid, drahá. Vždyť matku znáš... Měla zase svůj záchvat. Pusť ji z hlavy, zavři oči a spi. To je teď nejdůležitější. Potřebuješ si odpočinout.“

„Ne... Slib mi to!“ naléhala rodička.

Jiřík se zhluboka nadechl. Pochopil, že manželka to potřebuje slyšet.

„Slibuji.“ Sklonil se a políbil jí ruku. „Naše holčičky jsou v bezpečí.“

„Řekni mi, jak vypadají?“

„Jedna je hezčí než druhá, a obě podobné tobě,“ usmál se, i když novorozené dcerky ještě pořádně neviděl, jenom v kolébce zahlédl dva bílé uzlíčky.

„Podejte mi je,“ zašeptala paní Kunhuta a pootočila hlavu k bábě. „Smím?“

Bába kývla.

Malá Zuzana obě děti přinesla.

„Prvorozené jsem dala červený povijan,“ řekla plaše. „A jak mám označit tu druhou?“

„Porad se o tom s porodní bábou. A teď všechny jděte.“
 Jiřík gestem ruky služebné propustil.

„Moje milá...“ Pohládl manželku po vlasech a po čele.
 „Jak je pojmenujeme?“

„Chystali jsme dvě dívčí jména, Zdenku a Kateřinu. A teď se to hodí.“ Kunhuta s námahou pozvedla ruku a udělala každé na čele křížek.

„Zdeničko... Kateřinko...“ Stočila oči k manželovi.
 „A teď chci spát. Odneseš je do kolébky, můj pane?“

Usnula, sotva dořekla.

Jiřík položil holčičky do kolébky a zamyšleně se procházel po místnosti.

Pak mu to nedalo a znovu se naklonil nad dětmi. Prohlédl si první holčičku, kterou pojmenovali Zdenka. Druhá, Kateřina, byla naprosto stejná, měla stejnou malou hlavičku, buclaté tvářičky, tmavá očka i jemné plavé chmýří na hlavice jako sestra.

Ale babička ji přivítala na svět jako vetřelce. Přitom byla tak čistounká...

„Ano, jsi Kateřina. Kateřina... Znamená to čistá,“ zašeptal Jiřík plný otcovské pýchy a vzal ji do náruče. V tu chvíli mu v hlavě zazněla matčina slova:

„Dvojčata mají jenom jednu duši. A protože všechno dobré z jejich jediné duše patří prvoroznému dvojčeti, musíš se druhého zbavit. Ta první přinese tvému rodu požehnání a bude ti útěchou ve stáří, ale ta druhá... je prokletá.“

Jiříkovo srdce sevřela veliká lítost. A náhle ho něco napadlo.

Ohlédl se po spící manželce, vyšel z ložnice a zamířil ke kanceláři.

Když o pár minut později zase vyšel, plačící Kateřinu v náručí, říkal si, jestli nechybil, když uskutečnil svůj náhlý nápad, ale nakonec sám sebe přesvědčil, že jednal

správně... Aby vždy poznal tu dceru, kterou Anna z Vartenberka přivítala na svět tak krutě.

Položil Kateřinu zpět do kolébky k malé Zdence a přešel k posteli rodičky.

Chtěl manželku pohládit, políbit a pošeptat jí, jak krásné holčičky mu porodila, ale když na ni pohlédl, rozmyslel si to. Kunhuta tvrdě spí a budit ji nebude.

Teprve až otevře oči, manžel jí uctivě poděkuje za dar, který mu dnes dala. Dvě krásné dcerušky vykoupené velkou bolestí...

On se nebude ke svým dětem chovat jako jeho matka k němu, pro každé dítě udělá co nejvíc, i když... malá Kateřina, kterou – bezděky se pousmál –, vlastně vůbec nezná, si už našla nejměkčí místo v jeho srdci.

Tohle poví manželce, až se vzbudí.

Bohužel o pár chvil později Jiřík zjistil, že s Kunhutou už nepromluví.

Zatímco byl pryč, zatímco ho růžová Kateřinka zaměstnávala svýma něžnýma nožkami a nevinnou tvářičkou, Bůh povolal její matku k sobě. Kunhuta ze Šternberka zavřela oči navždycky.

Panu Jiříkovi vyhrkly slzy, hrdlo mu sevřel žal. Jeho dobrá žena!

Spustil objemné tělo na zem, aby poklekl u mrtvé, u lože, kde prožil tolik radosti a rozkoše, a tiše se modlil

5. KAPITOLA

listopad 1449

NOVÁ CHŮVA

Kunhutina komorná Marta přešlapovala před zavřenými dveřmi kanceláře. Nechtěla pana správce obtěžovat – ztratil manželku, má velký žal a spoustu starostí s pohřbem, jenomže právě proto!

Dům je vzhůru nohama. Paní Anna samozřejmě na nic nedohlédne a nedokáže zastat úlohu hospodyně – což pan Jiřík dobře ví, a proto si zavolal na výpomoc jakousi kunštátskou sestřenicí z bůhvíkolikátého kolena.

Jenže ani to nedělá dobrotu.

Paní Jeronýma se v ničem nevyzná, ta zchudlá paní zřejmě nikdy nevedla velkou domácnost se spoustou služebnictva a čeledi... A taky se rychle ukázalo, že si ta postarší sestřenka chce hledět hlavně svého zájmu – totiž políčit si na bohatého vdovce.

Alespoň Martě se to zdálo. Copak si paní Jeronýma ze všeho nejdřív nezavolala do domu krejčího, aby jí rychle ušil nové šaty. Podle poslední módy! Prý burgundské! Takhle se zármutek neprojevuje.